

צוות ההיגוי
ד"ר יוסי ביילין, יו"ר
ח"כ דניאל בן סימון
ד"ר ראלף הקסל
ח"כ שי הרמש
ח"כ מירי רגב
ח"כ נחמן שי
ח"כ רונית תירוש

"סנאט" מספר 380 בנושאים מדיניים-חברתיים:

ועידת קופנהגן 2009

תקציר:

בדצמבר הקרוב תתכנס בקופנהגן ועידת האו"ם לצמצום פליטת גזי החממה לשם עצירת ההתחממות הגלובלית. הועידה אמורה לאמץ פרוטוקול נוקשה של צמצום הפליטות בשיעור של 20% עד שנת 2020 - על בסיס שנת 1990, ושל צמצום ב 50% עד שנת 2050. כמדינה מפותחת תחויב ישראל לעמוד ביעדים אלה, בשונה ממצבה עד כה. לשם כך על הממשלה לאמץ מדיניות נחרצת ונוקשה של הקצאת משאבים, שינויי חקיקה ובעיקר נחישות ביישום של קוד התנהגות סביבתי שונה לחלוטין מהמקובל כיום: בתחומי הבנייה, תחזוקת מבנים, תחבורה, אנרגיה, תפרוסת פיזית וטיפול בפסולת מוצקה.

חברי צוות ההיגוי בעבר
יו"רים לשעבר:
הנשיא חיים הרצוג, ז"ל
מר חיים י. צדוק, ז"ל
מר עוזי ברעם

חברי צוות בעבר:
ד"ר יהודה לנקרי
ח"כ מיכאל איתן
ח"כ יוסי כץ, עו"ד
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ גדעון סער
ח"כ יצחק הרצוג, שר
עו"ד אתי לבני
ח"כ איתן כבל
מר הרמן בונן
ח"כ אפרים סנה
ח"כ עמירה דותן
ח"כ נדיה חילו
ח"כ לאון ליטינצקי
ח"כ גלעד ארדן
ח"כ אורית נוקד

בשיתוף:
קרן פרידריך אברט

Steering Committee

Dr. Yossi Beilin, Chair
Mr. Daniel Ben Simon, MK
Mr. Shai Hermesh, MK
Dr. Ralf Hexel
Ms. Miri Regev, MK
Mr. Nachman Shai, MK
Ms. Ronit Tirosh, MK

Former members of the steering committee

Former Chairs:

The Late President
Chaim Herzog,
The Late Mr. Haim J. Zadok
Mr. Uzi Baram

Former members:

Dr. Yehuda Lankry,
Mr. Michael Eitan, MK
Adv. Yossi Katz, MK
Dr. Winfried Veit
Mr. Gideon Saar, MK
Mr. Isaac Herzog, MK
Minister
Adv. Eti Livni
Mr. Eitan Cabel, MK
Mr. Hermann Bünz
Mr. Ephraim Sneh, MK
Ms. Amira Dotan, MK
Ms. Nadia Hilou, MK
Mr. Leon Litinetsky, MK
Mr. Gilad Erdan, MK
Ms. Orit Noked, MK

In cooperation with:
Friedrich Ebert Stiftung

בראשית דצמבר 2009 תפתח בבירת דנמרק ועידת האו"ם לצמצום פליטות גזי החממה. בהתאם להכנות שעושים מנהיגי מדינות, ממשלות, ארגונים לאומיים ובינלאומיים וארגונים חוץ ממשלתיים (NGO'S) זה מתוכנן להיות אירוע חשוב.

הגורם המשמעותי בגזי החממה הוא דו תחמוצת הפחמן CO₂ הנפלט בתהליכי שריפת דלק ותוצריו. גז מתאן CH₃ פגיעתו חמורה יותר אך הכמות הנפלטת כתוצאה מהליכי ריקבון ופירוק חומרים אורגניים קטנה משמעותית. חד תחמוצת החנקן N₂O וגופרית שש פלואורידית.

גזי החממה גורמים לפליטה נוספת של קרינה ארוכת גל לכיוון כדור הארץ ולכיוון החלל. אותו החלק המופנה כלפי כדור הארץ נקרא בשם גזי החממה הגורמים להתחממות נוספת של כדור הארץ ולשאר התופעות הרות האסון: המסת הקרחונים, עליית פני האוקיאנוסים; הצפות של איים ושטחי יבשות נמוכים במיוחד. התייבשות באזורי ספר המדבר והתפשטות תופעת המדבור.

אותות האזהרה הראשונים מהתופעה ניתנו לעולם בדו"ח ברוטלנד משנת 1987. ועידת כדור הארץ בריו דה ז'נירו (1992) נדרשה לנושא. בשנת 1997 התקיימה בקיוטו שביפן ועידת האו"ם בהשתתפות 161 מדינות, ונחתם פרוטוקול המחייב את המדינות המפותחות לצמצם את פליטת גזי החממה עד שנת 2012 לשיעורם בשנת הבסיס 1990, כאשר צעדים מעשיים ייעשו כבר בין השנים 2005 ו-2008. הותר מסחר בזכויות פליטה בין גופים כלכליים המכונה בשם CDM.

על שולחן ההחלטות בוועידת קופנהגן בדצמבר הקרוב תונחה הצעות החלטה לאמץ פרוטוקול שיכתיב צעדי צמצום דרסטיים מאין כמותם בפליטות גזי החממה: צמצום ב-20% עד שנת 2020 וצמצום עד 50% עד שנת 2050.

עד היום התייחסו לישראל כאל מדינה מתפתחת והכללים הנוקשים לא חייבו אותה. ועידת קופנהגן תהווה ציון דרך חשוב ביחס לישראל, מכאן ואילך נצורך לגוש המדינות המפותחות, וכללי צמצום הפליטות יחולו עלינו ללא הנחות. משמעות הדבר שעל ממשלת ישראל לאמץ מדיניות נחרצת, וליישמה באופן מלא.

על ממשלת ישראל להכין תוכנית לאומית רב שנתית לצמצום פליטות גזי החממה. התוכנית חייבת להיות באחריות הישירה של ראש הממשלה, מלווה בתקצוב מתאים של האוצר, בצעדי אכיפה ובמנגנוני מעקב ובקרה. באחריות משותפת לשרי האוצר והגנת הסביבה, ובפיקוח ישיר של כנסת ישראל ומבקר המדינה. על התוכנית למצוא ביטוייה המלא בספרי התקציב של מדינת ישראל, באופן שיחייב לא רק את משרדי הממשלה השונים אלא גם את השלטון המקומי, התאגידים הסטטוטוריים והחברות הממשלתיות, וכל מי שסמוך על שולחנם.

52% מגזי החממה מקורם בבניינים: הן בשלבי הקמתם, כמו גם לאורך כל ימי חייהם. כרבע נובע מאמצעי התחבורה השונים, בעוד השאר נגרם ע"י תחנות כוח ומפעלי תעשייה ומטמנות.

לכן יש לטפל באופן מקצועי בכל אחד מגורמי הפליטה כדי לגרום לצמצום משמעותי של גזי החממה: ראש וראשון אימוץ קפדני של עקרונות ה**בנייה הירוקה** ביחס לכל תוכנית בנין עיר, ולכל היתר בנייה - באופן מחייב. הוא הדין גם ביחס לשיפוץ והתאמה של מבנים קיימים, לשימושים חדשים ולייעוד שונה, שמונעת הריסה ובנייה מחדש ובכך מצמצמת פליטת גזי החממה. יעד זה יושג ע"י אימוץ בלתי מתפשר של 3 תקנים לאחר עדכון והפיכה למחייבים: תקן 5281 בניינים שפגיעתם בסביבה פחותה, תקן 5282 חסכון באנרגיה בבניינים, ותקן 1045 בידוד מבנים. על שר התמ"ת לדאוג להפוך אותם לתקנים מחייבים.

בישראל של 2009 יש שימוש גדול של אנרגיה לפליטת גזי חממה - אותו נצטרך לקצץ בעקבות החלטות קופנהגן: יזמים, אדריכלים ומתכננים ממקמים עדיין בניינים ללא כל התייחסות לכיווני הרוחות והאור, לצפותם בקירות מסך אטומים מהמסד עד הטפחות, באופן שהשוהים במ נזקקים לתאורה מלאכותית ולמיזוג אוויר מלא ביום

ובלילה, במשך כל עונות השנה. מתכנני תאורה שבויים עדיין בגופי תאורה מטיפוס "ספוטי" ובנורות הלוגן בזבזניות. קופנהגן תאלצנו להשתמש במנורות PL החוסכות 80% מהאנרגיה, או בתאורת LED החוסכת עד 88%.

במשק האנרגיה יש להעדיף ולסבסד פיתוח מקורות אנרגיה חילופיים מהשמש, מהרוח ומאנרגיה שיורית, משום שאינם גורמים להתחממות הגלובלית. במקטע תחנות כוח קונוונציונליות יש להעדיף באופן ברור הוספת טורבינות גז המופעלות בגז טבעי מצוי, ולאסור כליל כל תוספת של יחידות כוח פחמיות שהן מזהמות בגזי חממה.

על מנת לעמוד בדרישות קופנהגן להפחתת גזי החממה תאלץ ישראל לשידוד מערכות יסודי בתחום התחבורה. היא תאלץ לרפורמה דרסטית לייעול מערך התחבורה הציבורית כדי לצמצם השימוש ברכב פרטי ככל שרק ניתן. מרכזים עירוניים גדולים כירושלים, פתח תקווה, ראשון לציון ואחרים יידרשו לנגישות טובה לתחנות רכבת, ללוח זמנים תכוף, נוח ויעיל הנשמר בקפדנות ומאפשר הסתמכות מלאה על הרכבת - כדי להעביר משתמשי רכב פרטי לרכבת שפולטת גזי חממה לנוסע/ק"מ בסדרי גודל פחותים.

על הממשלה יהיה לעצור פיתוח של רשת הכבישים, כולל כביש 6, ותחת זאת לשדרג באופן מאוזן את מערך הדרכים הקיימות. יידרש פיתוח מואץ של רשת מסילות הברזל, מערכות ההזנה אליהן, ומגרשי חנה וסע. כדי לעמוד בגזרות קופנהגן נאלץ לבטל את הנוהג הנפסד של "מכונית צמודה" לכל עובד, או השתתפות בהוצאות החזקת הרכב ע"י המעביד - שכולן כאחד מעודדים החזקה שלא לצורך ושימוש-יתר במכונית הפרטית, תוך הגדלה ניכרת של פליטת גזי החממה.

סדר היום של קופנהגן להפחתת ההתחממות הגלובלית יכתוב עצירת הליכי הפרבור באופן אדמיניסטרטיבי, ובחקיקה. מרבית הרשויות המקומיות, מתפרשות עד לגבול שטח השיפוט, ולעבר המרחב הכפרי. המטרה לרכז את אזורי הבינוי על מנת לחסוך בנסיעות ובפליטת גזי חממה ולעמוד בתכתיבי צמצום ההתחממות הגלובלית.

מערכת הספקת מי שתייה הנה צרכן אנרגיה ענק, התורם לפליטת גזי חממה. חסכון במים יגרום, לפיכך, גם לצמצום ההתחממות הגלובלית ויענה על דרישות קופנהגן. מאחר ובשוליים מתכננת ישראל להשלים "המחסור" במים ע"י תוספת של מתקני התפלת מי ים - עתירי אנרגיה, מהווה החיסכון במים צו השעה. בבסיס יישומה הנהגת מדיניות חיסכון במים במגזר הצריכה הביתי והעירוני ע"י שיטת מכסות לכל משק בית, בדומה לשיטה הנהוגה במגזר החקלאי - שיטה המענישה את העובר עליה בסגירת המגוף.

אחד מגורמי פליטת גז המתאן הן המטמנות. ועידת קופנהגן לצמצום הפליטות תכתוב צמצום במספר המטמנות וצמצום כמויות האשפה המופנית להטמנה. יעד זה יושג ביעילות מרבית אך ורק ע"י טיפול משולב בפסולת המוצקה, בשיטת 4 ה"R"ים: צמצום האשפה, עשיית שימוש חוזר, מחזור והתמרה לאנרגיה. הטל הטמנה שהוטל על מפעילי המטמנות לא הביא, עד כה, לצמצום כמויות האשפה.

צמצום כמויות האשפה בישראל יושג אך ורק ע"י חקיקת חוק להפיכת האשפה והטיפול בה למשק סגור בכל רשות מקומית, כאשר האגרה בגין הטיפול באשפה תהא בגובה ריאלי, והארנונה הכללית תופחת בגובה עלויות התברואה. רק כך ישתכנע יצרן הפסולת להפריד במקור כל רכיב בר - מחזור אשר יפטור מעלויות טיפול. כצעד משלים על הממשלה להבטיח את תיקון עוולות חוק הפיקדון כדי להגיע ליעילות בטיפול במכלי המשקה, במקום לפזול לשדות זרים של חוקי אריזות עתירי השקעה הלוקים ביעילות, שרק מדינות עשירות יכולות להרשות לעצמן.